

ԻՆՏԵՆ ԵՐ

ՀԱՆԳՍԱՀԱՆՐԻՄ

ԼԵՆԻՆԸ

ՊԵՏՅՐԱՏ 1934 ՅԵՐԵՎԱՆ

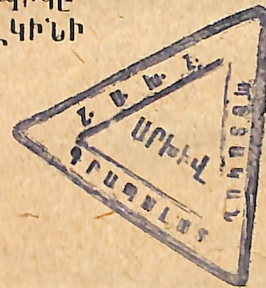
ԻՆՉՊԵՍ ԵՐ
ՀԱՆԳՍՏԱՆՈՒՄ

ԼԵՆԻՆԸ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Ֆոտո-նկարներ
ու ռապիդ
վ. ՅԵԼԿԻՆԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ — 1934

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Անվախ ընկեր—Պ. Լեպեշինսկի*) 3
2. Կառնավալ—Վ. Բոնչ-Բրույկիչ 5
3. Շախմատի սեղանի առաջ—Լեպեշինսկի 10
4. Գորոզիկի—Տ. Սապրոնով 16
5. Վլ. Իլիչի հոգեխաղը—Վ. Բոնչ-Բրույկիչ 20
6. Վերսի—Ն. Կոնիենկո 27

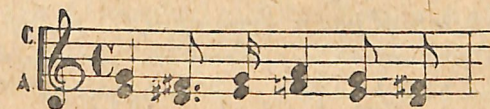
*) Հատվածներ հիշյալ հեղինակների տարբեր գրվածքներով

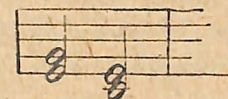
11-248639/

Պատ. խմբագիր՝ Ա. Հայրյան, լեզվ. խմբագիր՝ Ս. Ասատույան, քարգմանիչ՝ Մ. Դուրգարյան, տեխ. խմբագիր՝ Ս. Գապարյան, սրբագրիչ՝ Հ. Ստեփյան:

Գլավիտ № 5450(բ). Պատվեր № 317. Հրատարակչ. № 2581. Տիպո 3000: Պետհրատի տպարան, Յերեան:

ԱՆ-ՎԱՄ, ԸՆ-ԿԵՐ, ՔԱՅ-ԼԵՆԻՆ

ՉԱՐԻՔ-ՉԱՐԻՔ

Մինուսինսկում մեր տոնական հավաքի օրերն (1899 թվի հունվարի 1-ի մոտերքը, աքսորավայրում) անցան մի ակնթարթի պես: Շախմատ, ուրախ ասուլիս, զինուորականներ, զբոսանքներ և ապա կրկին շախմատ, իսկ բազմազանություն համար նաև խմբերգ:

Յերգը մեր ծրագրում վերջին տեղը չէր բռնում: Յեւ այդ յերգերի մեջ Վլադիմիր Իլյիչն առանձին թափ ու կենդանություն եր մտցնում: Յերբ բանը հասնում եր մեր սովորական ռեպերտուարը կատարելուն, նա վոգեւորվում ու սկսում եր ղեկավարել:

— Թող կորչի՛ այդ «Такую ее долю»-ն (ուկրաինական մեյրամաղձոտ յերգ՝ կրոնական տրամադրությամբ): Յեկեք մեր «Անվախ, ընկեր»-ը զլենք:

Յեւ անմիջապես, իր առաջարկած յերգի հերթականության նկատմամբ լինելիք «պառլամենտական ձգձգումներից» խուսափելու համար՝ չնայած այդ յերգն արդեն բավականին ծանձրացրել եր մյուսներին, Վլադիմիր Իլյիչն շտապում եր սկսել յերգն՝ իր խոսքոտ, փոքր ինչ Փալչ ձայնով, վոր բարիտոնի, բասի ու տենորի միջինի նման եր:

Անվախ, ընկեր, քայլե՛նք շարք-շարք,
կուլում հոգով ամրանանք...

Հենց վոր նրան թվում եր, թե խումբը բավարար չափով չի հեշտությամբ կատարում յերգի չեչոված տեղերը, նա բոցավառ աչքերով ու յեռանդուն կերպով սկսում եր տակտով շարժել բռունցքներն՝ անհամբուրությամբ դուրս գնալով և, ի վնաս հարմոնիայի տարրական կանոնների, ընդգծել իրեն դուր յեկող տեղերը՝ իր ձայնական միջոցների լարումով, շատ հաճախ վորեւէ պատասխանատու նոտա կես կամ մեկ օտտիճան բարձրացնելով...

Սե որերն արդեն անցան—

Մոտ ե ժամը հատուցման...

Թնդում եր նրա «մի տեսակ բարիտոնը», խլացնելով մյուսների ձայները...

ԿԱՌՆԱՎԱԼ

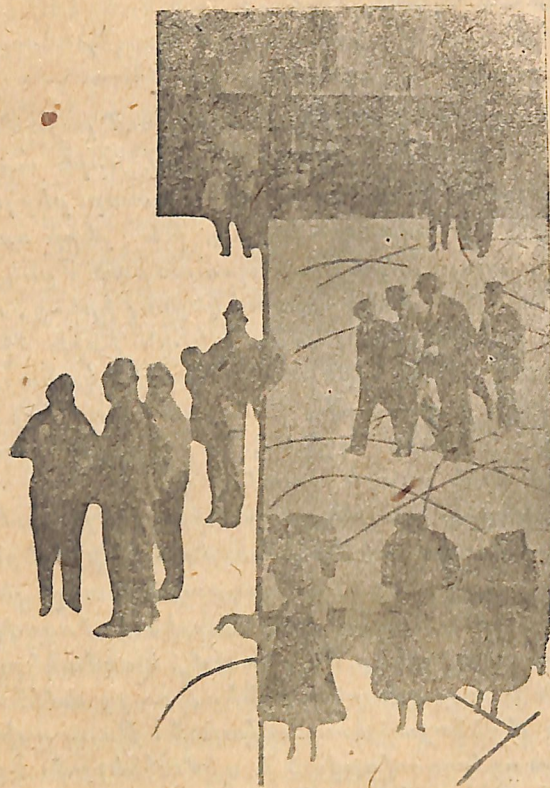
Սմեն տարի, դեկտեմբերին ժընևում լայն ժողովրդական տոն ե լինում: Ժընևցիք այդ որին տոնում են իրենց վաղուցվա ազատագրումն ոտարեկրյա չծից: Պահպանվել ե մի ավանդություն, թե՛ յերբ ոտարեկրյա զորքերը պաշարել էյին ապստամբած ժընևցիներին և ցանկանում էյին նորից հպատակեցնել իրենց, այն ժամանակ բոլոր ժընևցիք վոտքի յելան իբրև մի մարդ: Յեւ մինչդեռ կուլում էյին աղամարդիկ, կանայք ու յերեխաները բերդի պատերից յեռացրած ջուր էյին ածում պաշարող զինվորների գլխին, վորոնք յելարաններով բարձրանում էյին բերդի պատերի վրա:

Յեւ ժընևցիք հաղթեցին ու քչեցին թչնամուն:

Սյն ժամանակվանից սկսած ժընևցիք սերնդե-սերունդ տոնում են իրենց ազատագրումն ատելի լծից:

Քաղաքը կենդանանում ե: Գալիս ե ժողովրդական կրկեսը, գազանանոցներ են բերում, կազմակերպում են հրաձգարան և այլ զվարճալիքներ, բայց ամենահետաքրքրականը յերեկոյան կառնավալն ե: Բոլորը փողոց են դուրս գալիս զգեստավորված և դիմակներով: Իրար հեղեղում են կոնֆետտիններով, փաթաթում սերպանտինով. փողոցները փայլում են չքեղ լույսերով, հրթիռներով, յերգ ու խնդությամբ:

Մենք, ուսս վտարանդիներս, իհարկե, գնում էյինք այս տեսարանը դիտելու, սակայն, մեր մոռալության, անշնորհության ու ամաչկոտության չնորհիվ՝ կենդանի մասնակցություն չէյինք ցույց տալիս այդ ժողովրդական ուրախ տոնին, վոր տեղում եր ամբողջ չորս օր: Յեւ յերբ մեզ մոտ՝ կուսակցության մեջ ամբողջ ուժով յեռում էյին կրքերը, յերբ բուլչեիկների ու մենչեիկների

պառաքելու մը բաժանեց բոլորին և յերբ չքացավ մեր ուրախ տրամադրութիւնը, վրա հասավ գեկտեմբերը... Մենք մեր անկյուններում նստած՝ ուսումնասիրում ե-
յինք փաստաթղթերը, պատրաստում էյինք զեկուցում-
ներ, կառուցում էյինք մեր նոր կազմակերպութիւնը:
Ի՞նչ ժամանակ եր ուրախանալու: Նույնիսկ չէյինք ու-
զում տնից դուրս գալ: Հանկարծ գանգի ձայն ենք լսում:
Մտնում ե վաղիմիւր Իլլիչն, ուրախ ու աշխույժ:

— Ես ի՞նչ ե, պոկ չենք գալիս զբօսարկոյ, անվերջ

մոտալուծիւն ու
լրջութիւն: Մի տե-
սեք՝ ինչ ուրա-
խութիւն ե տի-
րում փողոցներում:
Ծիծաղ, կատակ,

պարե'ր: Գնա'նք զբոսանքի: Քուր կարևոր հարցերը հետաձգենք վաղվան:

Մենք շարժվեցինք: Այնպե՛ս հաճելի յեր տեսնել Վլադիմիր Իլյիչին առույգ և ուրախ տրամադրությամբ: Վերջին ժամանակներս, համազումարից հետո, նա այնքան եր հոգնել ու ջղայնացել, վոր թվում եր, թե դժվար ե սպասել նրա մեջ նոր կենդանի ստեղծագործական ուժերի կուտակում:

Կարծես բոլորն սպասում եյին այդ կանչին, վորը ցրելու յեր մեր մռայլ տրամադրությունը: Մենք խոնված ու աղմուկով դուրս յեկանք փողոց: Գեղեցիկ ու տաք յեղանակ եր: Ամենուրեք պսպղում եյին լույսերը և մոտիկից հոսող ջրառատ ու սրընթաց լեռնային գետը՝ Արվան այնպե՛ս հաճելի յեր իր յելեկներով:

Անցանք ընկերների մոտ և բոլորին ել քաշ տվինք մեզ հետ: Անվերջ աղմկում եյինք ու քրքջում, և ամենից ավելի Վլ. Իլյիչն եր ուրախանում: Ուրախ խմբով մենք խառնվեցինք փողոցի ընդհանուր խնդությանը, յերգում եյինք, բղավում, աղմկում, հետզհետե ավելի վարակվելով ընդհանուր բարձր տրամադրությամբ: Մեր սերպանտինի ժապավեններն ավելի յեռանդով եյին թռչում դեպի բոլոր կողմերը, քան մյուս խմբերինը, և մենք ջանասիրությամբ եյինք կոնֆետտի թափում ավելի հետաքրքրական ու աշխույժ դիմակների վրա:

Հնչեց յերգը: Յերգում եյին բոլորը, ամբողջ փողոցը յերգում եր ուրախ, առույգ յերգեր, վորոնց մեջ մերթ հնչում եյին մարսելյեզի, մերթ կարմանյուլայի*) յեղանակներ: Մեկ-մեկ սկսեցին պարել: Հանկարծ Վլ. Իլյիչն արագությամբ ու յեռանդուն կերպով բռնեց մեր ձեռքերը և վայրկենապես չրջան կազմեց մի քանի դիմակավորված աղջիկների շուրջը, և մենք յերգեցինք,

*) Կարմանյուլա—Փրանսիական հեղափոխական լերգ՝ պարի ուղեկցությամբ:

պարեցինք ու պտտվեցինք նրանց չորս կողմը: Նրանք մեզ ընդունեցին յերգերով ու իրենք ել սկսեցին պարել: Մեր չրջանը մեծացավ, և մենք ընդհանուր ցնծության մեջ, չլթալով շարժվելով փողոցով, չրջապտտելով յերբեմն մեկին, յերբեմն՝ մյուսին, գրավում եյինք նրանց ու տանում մեզ հետ: Մեր որինակին հետևեցին ուրիշները, մանավանդ յերիտասարդությունը, վորը մեծ հաճույքով արձագանքում եր մեր ամեն մի նոր յերգին ու կատակին:

Պետք եր տեսնել, թե ի՛նչպիսի անկեղծ ուրախությամբ, ի՛նչ հսկայական հրապուրանքով ու բոլորին վարակող տրամադրությամբ եր ուրախանում Վլ. Իլյիչն ալատեղ, փողոցում՝ ժընեցիկների մեջ, վորոնց մեծ մասն, իհարկե, բանվորներ եյին ու առհասարակ այս ուրախ ու գեղեցիկ քաղաքի աշխատավորությունը: Ուժասպառվելու չափ պարելուց հետո մենք կաֆե (սրճարան) ներխուժեցինք, ծիծաղում եյինք, կատակում, հանգստանում, և մեր ուրախություններին, թվում եր, վերջ չկար:

Վերջապես, կարգին հոգնելուց հետո, ուղևորվեցինք մեր սիրած կաֆեն (Լանդոյլտի), ուր շարունակ հավաքվում եր ուս քաղաքական գաղութը, և ճաշակեցինք մեր սիրած կերակուրները՝ հրաշալի սոսիսկաներ—թթու կաղամբով:

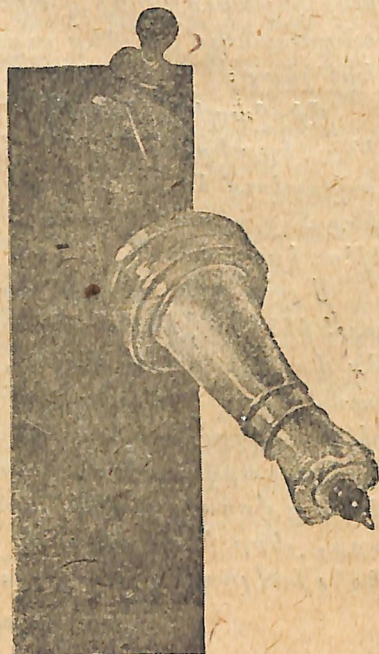
Մյուս որն սկսեցին խոսել մեր մասին, թե ինչպես բռնաբեկները Լենինի գլխավորությամբ ուրախանում եյին փողոցներում: Վոչոք, ըստ յերևույթին, չեր սպասում, վոր մենք այդպիսի համարձակությամբ կխախտենք եմիգրանտական բարեպաշտությունը և այդպիսի յերիտասարդական ու կենսուրախ մասնակցություն կունենանք ժողովրդական տոնին: Ինչքա՛ն զարմացան բոլորը, յերբ իմացան, վոր այդ գործի դրդապատճառը յեղել ե Վլադիմիր Իլյիչը:

ՇԱԽՄԱՏԻ ՍԵՂԱՆԻ Ա Ռ Զ Ե Վ

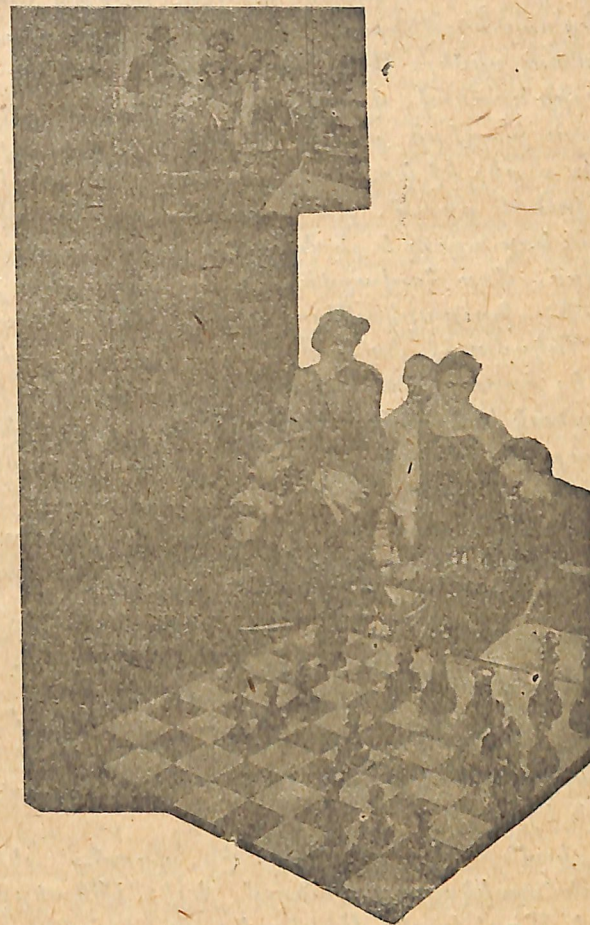
Աքսորավարում Լենինն անսովոր հաճույքով ու մեծ ուրիշ եր նվիրվում ամեն տեսակ ֆիզիկական և մտավոր սպորտի:

Մեկ եւ տեսար, որինակ, ամբողջ խմբով դուրս թափվեցինք դեպի գետի հաստ սառույցը՝ չմչկելու: Տաքացած ու կենսուրախ Իլյիչն արդեն առաջինն է այնտեղ ու յեռանդով ճչում ե. «Հապա, տեսնեմ, ո՞վ ինձ հետ չափ կընկնի»: Յեւ ահա մի քանի զույգ վոտքեր աշխատում են առաջնության համար՝ «նվաճելով տարածությունը»: Իսկ բոլորից առաջ ե Իլյիչը, վոր լարել ե վողջ կամքը, մկանները՝ միայն թե հաղթի:

Մերոնցից վորսի սիրահարները հրացաններն ուսերին հավաքվում են գվարճանալու: Լավագույն վորսորդներն են — Կուրնատովսկին և Ստարկովը: Իսկ ինչ վերաբերում ե Իլյիչին, նա մեծ վարպետ ե «փուչ տալում» (վոսորդական տերմին, վոր նշանակում ե անհաջող կրակել, վրքիպել): Իլյիչի համար սովորական բան եր թմբերի ու ճահիճների վրայով մի քանի կիլոմետր ճանապարհ անցնել, հուսալով, վոր կիսփի ախպիսի հիմար մի թռչուն, վորը թույլ կտար բավականին մոտենալ իրեն:

Սակայն Իլյիչի բնավորութունն իբրեւ սպորտսմեհի՝ ամենից ավելի ցայտուն հանդես եր դալիս շախմատ խաղալիս:

Վաղեիմեր Իլյիչը յերբեք չեւր դայրանում կամ ինքն իրեն հանդիմանում իր շախմատային անհաջողութունների առթիվ:

Իմ ամենահաճելի հիշողութիւններէից մեկն ա՛յն ժամանակն է, յերբ յես Կուրազինում իմ տխուր ու միակերպ կյանքը բովանդակալից եյի դարձնում Վլադիմիր Իլյիչից շարաթական յերկու անգամ նամակ ստանալու անհամբեր սպասումներով. նրա հետ յես գրազրուեթյամբ եյի շախմատ սկսել: Այդ նամակներն ամենից առաջ հաճելի եյին նրանով, վոր Վլադիմիր Իլյիչը, շախմատի սովորական խաղերի քայլերից բացի, միշտ գրում եր մի-յերկու ուրիշ եջ ևս, ուր պատմում եր, թե ի՛նչ աշխատութիւն է գրում, թե հորիզոնում ի՛նչ ոպորտունիւտական նոր աստղ է յերևացել և այլն, և այլն, (այս նամակները, վոր հավաքվել եյին յերկու-յերեք տասնյակի չափ, խուզարկութիւններէից մեկի ժամանակ, կարծեմ Պսկովում, ժանդարմները խլեցին ինձնից, և այդպես ել կորան պահնորդական բաժնում): Սակայն այն ժամանակ ինձ համար հատուկ հետաքրքրութիւն եյին ներկայացնում նաեւ իմ շախմատային խաղակցի ընթացիկ պատասխանները: Իմ ամբողջ ազատ ժամանակը, վոր քավականին շատ եր, յես անց եյի կացնում նրոնով, վոր շախմատի տախտակի վրա ստեղծեմ առաջիկա խաղերի կոմբինացիաների բոլոր հնարավոր տարբեր քայլերը և սրանցից ամենալավերն ընտրեմ: Բայց վորովհետեւ Վլ. Իլյիչը մեր այս շախմատային խաղերին կարողանում եր օրվա ընթացքում միայն քոպեներ հատկացնել, և վոչ թե շատ ժամեր, ուստի և վերջիվերջո նա տարվում եր, և յես մահկանացուներից ամենայերջանիկն եյի:

Ստարկովն ու Կրժիժանովսկին, վորոնց յես խաղի մեջ սխտեմատիկաբար տանում եյի (Պետերբուրգից Մոսկվա և Մոսկվայից Սիբիր ետապով ճանապարհորդելու ժամանակ), շատ լավ կարծիքի եյին իմ շախմատային արվեստի մասին: Յեվ յերբ յես Մինուսինսկում առաջին անգամ ծանոթացա Լենինի հետ, նրանք սկսե-

ցին ինձ ու Լենինին հրահրել՝ անմիջապես շախմատ խաղալու: Մենք այլևս յերկար չկոտորովեցինք ու մեր ծանոթութիւնից հազիվ քառորդ ժամ անցած, նստեցինք իրար դեմ, խորասուզվելով խաղի մեջ:

Յես վորոշ հուզմունքով սկսեցի շարժել Ֆիգուրներն ու հետեակները: Շուտով խաղի արդյունքները պարզվեցին—յես փառավորապես տարվեցի:

— Ի՞նչ կա վոր, յերբեմն պատահում է, վոր յես տանուլ եմ տալիս, մանավանդ՝ յերբ խաղում եմ նոր խաղակցի հետ, վորի խաղերի ձևերին դեռ չեմ վարժվել: Ա՛յ կտեսնենք, թե ի՛նչ ցույց կտա յերկրորդ խաղը:

Սակայն մյուս խաղն ինձ համար նույն չափ տխուր վախճան ունեցավ:

— Ո՛ր-ո՛ր, սատանան տանի, հարձակո՛ւմ, չուտով հարձակո՛ւմ...

Սակայն թե՛ յերրորդ, թե՛ չորրորդ խաղը նույն վախճանն ունեցավ, վոր մեծ հրճվանք պատճառեց իմ հին շախմատային հակառակորդներին՝ Ստարկովին ու Կրժիժանովսկուն:

Ուրիշ ճար չկար, վորքան ել անհաճելի լիներ ինքնասիրության համար, այնուամենայնիւ պետք եր հաշտվել ուժերի փոխհավասարեցման մտքի հետ: Դրա համար Իլյիչն իր խաղից հանում եր վորեւե թեթե ֆիգուր և դրանով հաղթության հույսերը հավասարակշռվում եյին: Ի միջի այլոց հիշում եմ, թե ինչպես մենք յերեքով՝ յես, Ստարկովն ու Կրժիժանովսկին սկսեցինք խաղալ Իլյիչի հետ: Մեր յեռյակ համաձայնության առաջնորդի դերն, իհարկե, պատկանում եր ինձ. այս կամ այն խաղի ընթացքն ընկերներիս պարզաբանելու պարտականութիւնը կրկնապատկում եր իմ ուժերի և իմ ուշադրության լարումը: Յեւ—ո՛ր բախտավորութիւն, ո՛ր հրճվանք— Իլյիչը «չեղվել է», Իլյիչը պարտվում է. նա արդեն մի ֆիգուր կորցրեց, նրա գործերը վատ են: Մեր հաղթութիւնն ապահովված է:

Շախմատային «անտանտայի» ներկայացուցիչներին դեմքերը փայլում են խորամանկորեն՝ ու յայնանում՝ բաց ատամներով, ինչպես Պուշկինի կերպարանքը ռե-տինի վրա, յերբ վերջինս ձգում ես լայնությամբ:

«Անտանտան» չարախնդաց ծիծաղում է իր հակա-ռակորդին վրա և կատակով ու չաղակրատությամբ իր անկեղծ հրճվանքն արտահայտում՝ ճաշակելով սպի-տակների հանճարեղ քայլի հետևանքների համը. քայլ, վոր ուներ համար յեղավ ճակատագրական, բայց և չի նկատում, վոր կիսով չափ ջախջախված, բայց դեռևս չնահանջած թշնամին նստած է տախտակի մոտ՝ ան-չարժ վիճակում:

Իլյիչը՝ «սոկրատյան» բնորոշ ուռուցքներով լայն ճակատին քրտնքի կաթիլներ յերևացին, նա գլուխը կռացրել է շախմատի տախտակին և աչքերն անչարժ հառել այն անկյունին, վորտեղ կենտրոնացել է կովի գլխավոր ստրատեգիական կետը: Վոչ մի մկան չի դո-ղում այս՝ կարծես վոսկորից կերտած դեմքին, վորի լայն քունքերին ձգվել են կապտավուն յերակները...

Թեթևամիտ «անտանտան» վոչինչ չի նկատում:

Առաջին ահագանգր տվեց «անտանտայի» առաջ-նորդը:

— Պա', պա', պա',—սա չենք նախատեսել... տաղնապալի ձայնով արձագանգում է նա՝ Իլյիչի հոյա-կապ խաղը տեսնելով: Հրմ, հրմ... այն не было треба разжуваты, *)— մրմնջում է նա քթի տակին:

Բայց ափսոս, այժմ արդեն ուչ է. հարկավոր եր ա-ռաջուց վորոճալ. յերկու-երեք «խաղաղ» քայլով «ան-տանտայի» համառ հակառակորդն, իր խաղակիցների վաղաժամ ցնծության ու աղմուկի հանդեպ, այնպիսի դրություն ստեղծեց, վոր անսպասելի յեր դաշնակից-

ների համար, և պատերազմի «բախտը» դավաճանեց նրանց:

Այդ վայրկյանից սկսած դաշնակիցների դեմքերը հետզհետե ավելի ու ավելի յեն ձգվում, իսկ Իլյիչի աչ-քերը բոցավառվում խորամանկ կրակով: Դաշնակից-ներն սկսում են հանդիմանել: Իրար, մեկը մյուսին կշտամբել «անկյալության» համար, մինչդեռ հաղթողը ժպտում է ուրախ ու զվարթ և թաշկինակով սրբում ճակտի քրտինքը:

*) Այս գործը պահանջում եր մի քիչ վորոճալ:

ԳՈՐՈԴԿԻ

Յերբ յես հանդիպում եյի ընկեր Լենինին, միշտ մնում եյի ապշած, թե ի՞նչպես նա, այդքան ծանրաբեռնված լինելով, կարողանում ե ոգտվել կյանքի տարբեր հաճույքներից:

Նա շատ եր սիրում ծառեր, թռչուններ, առհասարակ՝ սիրում եր բնությունը: Վլադիմիր Իլյիչը տարվում եր վորսորդությամբ: Թե ինչքան լավ վորսորդ եր նա, — այդ չեմ կարող ասել. չեմ պատահել, վոր յես վորսի գնամ. սակայն դատելով այն վորսով, վոր մեկմեկ բերում եյին մեր վորսորդները, պիտի ասեմ, վար այնքան ել հաջող չեր: Ճիշտ ե, իհարկե, սրանում գուցե մեղավոր եր վոչ միայն վորսորդն, այլև վորսի բացակայությունը, սակայն սրանից չեմ նվազում նրա սերը դեպի վորսորդությունը:

Պատեհ առիթներին Վլ. Իլյիչը տարվում եր խաղերով, որինակ գորգիկի խաղով: Մեզ մոտ՝ Գորկայում ընդունված եր այս խաղը: Ծառուղու յերկարությամբ, նահանգական աշխատավորների հանգստի տան մոտ, մենք հրապարակ շինեցինք՝ գորգիկի խաղալու համար, և դեռ տնատիրոջ ժամանակից մնացած ծառուղու յերկարությամբ տնկած ծաղիկները «բարբարոսաբար» տրորում եյինք փայտերով: Մեկ անգամ սովորականից շատ մարդ հավաքվեց: Խաղացողներն այնքան տաքացան, վոր այլևս ուշադրություն չեյին դարձնում ծաղիկների վրա, վորոնց խղճուկ մնացորդներն անխնայ վոչնչանում եյին: Փոշին կանգնել եր ամպի նման և աղմուկը, վեճերն ու գոռգոռոցը լցվել եյին չորս կողմը:

Հանկարծ բացվում ե դարբասի փոքր դռնակը և յերևում են Վլ. Իլյիչը, Նադեժդա Կոնստանտինովնան ու Մարիա Իլյինիչնան:

11-2486391

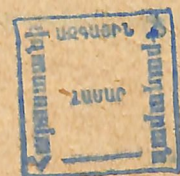
Լենինը միանգամից զբաղվում ե բնդհանուր աղմուկով և հենց տեղնուտեղն անցնում գործի:

Հենց վոր Վլ. Իլյիչն սկսեց խաղալ, խաղը կանոնավորվեց, աղմուկն ու գոռգոռոցը մի քիչ պակասեցին: Կարծես թե բոլորը շփոթվեցին, գուցե և Վլ. Իլյիչի մասնակցությունը շոյեց նրանց ինքասիրությունը: Խոստովանում եմ, վոր սկզբում յես ել այնպես եյի տրամադրված, վոր անհարմար ե տանել Վլ. Իլյիչին, սակայն նա սկզբից և յեթ այնպես տաքացավ ու սկսեց այնպիսի հարվածներ հասցնել, վոր բոլորին ել, ինչպես ասում են, ծալեց: Յեվ հենց այստեղ ել սկսեց կատակով ծաղրել բոլորին:

— Այ թե խաղացողներ եք, տեսեք, լես նոր միայն սկսեցի խաղալ ու արդեն տանում եմ բոլորիդ:

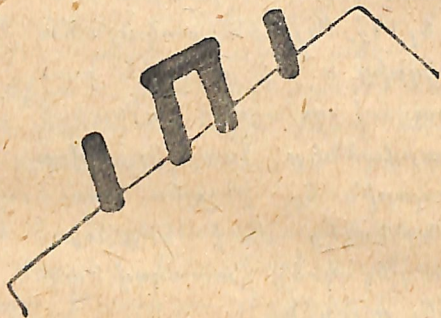
Ինտեղիկներն Իլյիչը քիչ թե շատ զիջողաբար եր վերաբերվում, իսկ բանավորներին չեր խնայում:

— Ի՞նչ պրոլետարներ եք, ի՞նչ խաղացողներ եք, ա՛յ, այսպե՛ս խփեցեք, — և հետևում եր ճարպիկ հարվածը:

ՎԼ. ԻԼՅԻՆԻ ինձ հանդիմանում եր այն բանում, Վոր արտադրութիւնից դեռ նոր հեռացած, իսկույն կորցրել եմ կառուցող բանվորի ճարպիկութիւնը:

Լենինի կատակներն ու սրախոսութիւններն այնքան էյին դրամել բոլորին, Վոր շուտով սկսվեց մի այնպիսի աղմուկ ու աղաղակ, Վոր սկզբում նկատելի չփոթութեան հետքն իսկ չմնաց: Մենք բոլորս Լենինի հետ «դուք»-ով էյինք խոսում, սակայն, խաղի ընթացքում մեզ համար աննկատելի կերպով, սկսեցինք «դու»-ով

դիմել, «մասխարութիւն» էյինք անում, ծիծաղում, գոռգոռում, խանգարում՝ յերբ նա խփում եր:

Նրա կատակներն ու ուրախութիւնները մրցման եյին դրդում մեզ. և մեր սկզբնական տրամադրութիւնը թե՛ «անհարմար ե տանել» — չքացավ: Չե՞ վոր մենք պրոլետարներ ենք և չպիտի վարկաբեկենք մեզ: Յերբ յես մեկ հարվածով տեղահան արի Ֆիգուրը, և առհասարակ սկսեցի ուղիղ խփել, նա ինձ ամենայն բարեխղճութեամբ տեղափոխեց առաջին կարգի խաղացողների շարքը: Այն ժամանակվանից համարյա ընկեր Լենինը մեր մշտական խաղակիցը դարձավ:

ՎԼ. ԻԼՅԻՆԻ ՀԱՆԳԻՍԵԸ

Ինչպես ՎԼ. ԻԼՅԻՆԸ կարողանում եր զարմանալի տոկունութեամբ, լարվածութեամբ ու սխտեմատիկաբար աշխատել, այնպես ել լավ կարողանում եր նստատակահարմար ձևով ոգտագործել հանգստի համար սահմանաժր ժամանակը՝ ճշտութեամբ կատարելով բժիշկների առաջադրանքները, յեթե նրա հանդիսան ու բժշկութիւնը պուզադիպում էյին: Սակայն, դժբախտաբար, միշտ ծանրաբեռնված լինելով աշխատանքով և այն ել չափազանց պատասխանատու աշխատանքով, նա չափազանց քիչ եր հանգստանում և այն ել շատ հազվադուր դեպքերում, Վորով և քայքայվեց նրա առողջութիւնն ու նրա ուժերը և նա վաղաժամ դերեղման մտավ:

Կյանքումս մի քանի անգամ առիթ եմ ունեցել հանդիպելու ՎԼ. ԻԼՅԻՆԻ իր հանգստի ժամանակ, ուստի և ցանկանում եմ նկարագրել նրա կարճատե ժամանցն ինձ մոտ՝ Ֆինլանդիայի ամառանոցներից մեկում, հուլիսյան ապստամբութեան նախորդակին:

1917 թ. հունիսի վերջերին ՎԼ. ԻԼՅԻՆԸ իրեն չափազանց հոգնած եր զգում: Քաղաքական կյանքում դադար եր տիրել: Ընկերներն սկսեցին օտիպողաբար խնդրել Իլյին՝ հանգստանալու:

Յես ևս մեկնեցի հանգստանալու՝ իմ ընտանիքով, Մուստամյակի կայարանի մոտ՝ Նեյվոյա դուղում. ՎԼ. ԻԼՅԻՆԸ մի քանի անգամ ցանկացել եր գալ մեզ մոտ, ինչպես ասում են՝ թարմ ոգ չնչելու, բայց գործերը թույլ չէյին տվել:

Մեկնելիս յես նորից հիշեցրի նրան, Նադեժդա

կոնստանտինովնային և Մարիա Իլյինիչնային, վոր
իրենց սենյակները պատրաստեն:

Յես հուլս չունեյի, թե Վլ. Իլյիչը կաղատվի Պե-
տրոգրադի շոգից, թեպետ և գիտեյի, վոր նա նորից
կորցրել է քունը, գունատվել է, գլխացավեր ունի, աչ-
քերից յերևում էր, վոր նա չատ է հոգնել:

Յեվ հանկարծ անսպասելիորեն հունիսի 27-ին, յե-
րեկոյան ժամը հինգին, նայում եմ ու չեմ հավատում
աչքերիս. հիշում եմ, վոր մի տեսակ կարծես թե կորցրի
ինձ. ուղղակի դեպի պատշգամբն է ընթանում Դեմյան
Բեդնին՝ իր լայն թիկունքով ծածկելով մյուսներին:
Նրա յետեից—Վլ. Իլյիչն է բարձրանում՝ փոքրիկ պա-
յուսակը ձեռքին. նրանց հետ է նաև Մարիա Իլյինիչնան:

Դեմյանը կատակով ու զվարճախոսությամբ, վարա-
կող ծիծաղով և անքողարկելի ուրախությամբ հրճվի-
լով՝ կանչում է.

— Մի տեսեք, ի՞նչ հյուր եմ բերել: Վո՛չ, Վերա
Միխայլովնա, ի՞նչ ուզում էք ասեք, սակայն առանց
դեղի չեմ հեռանա. առանց այն ել՝ փորս ցավում է. ուս-
տի և այս բարեբախտության առիթով կաթիլներ շնոր-
հեցեք:

— Այդ ի՞նչ կաթիլներ էք հնարել այստեղ մեռնող
Դեմյանի համար, — ուրախ ու սիրալիր խոսեց Վլադի-
միր Իլյիչը, բարեկելով:

Պարզվեց, վոր Վլ. Իլյիչը հանկարծակի վորոշել է
մեկնել հանգստանալու և Մուստամյակի կայարանից
կոնսպիրատիվ սովորության համաձայն, մեկնել է վոչ
թե ուղղակի հանգստանալու համար ընտրած վայրն,
այլ կառքով գնացել է Դ. Բեդնու մոտ, այնտեղից ել,
կառապանի հեռանալուց հետո՝ վոտքով ինձ մոտ—մեկ
և կես կիլոմետր: Մենք ծանոթ լինելով Վլ. Իլյիչի յեր-
բեմն բոլորովին մենակ մնալու սովորությանն ու կարի-
քին՝ ցույց տվինք նրան և Մ. Իլյինիչնային՝ նրանց հատ-

կացրած փոքրիկ սենյակները և անմիջապես ծանոթա-
ցրինք որն անցկացնելու կարգին, սնվելու ժամերին և
այլն, վորպեսզի դրանով նրան միանգամայն ազատ
թողնենք իր անելիքների մեջ: Մենք մեր մեջ պայմանա-
վորվեցինք ամեն կերպ հարմարվել նրա պահանջներին,
բայց այնպես, վոր ինքը վոչինչ չնկատի, վորովհետև
գիտեյինք նրա վերին աստիճանի բարեկրթությունը,
նրա ճնշվողականությունն ու մշտական ձգտումն՝ ող-
նելու բոլորին, մոռանալով իր մասին:

Հենց առաջին յերեկոյան, յերբ վրա հասավ Ֆին-
լանդական չքնաղ նախագիշերային լուսթյունը, յերբ
հազիվ չըշող քամին աննկատելի որորեց իրիկնային
մառախուղի նուրբ քուլաները, իսկ պայծառ արևմուտ-
քը վոսկեղոծեց ու գունազարդեց հեռուները, կապուտով
ներկեց դաշտերն ու հուրհրաց անծայր լիճը, յերբ հան-
կարծ անվստահ, իսկ հետո ավելի և ավելի համարձակ,
ավելի ձայնեղ սկսեցին ճովողել գիշերային թռչունները
և, հանդարտ ճախրելով, համարյա անձայն ինչ վոր մո-
տիկ տեղում պահվաժեցին չղջիկները, միանգամից դեն
նետվելով բուռի սուր ճչոցից, և վերջապես, յերբ բոլոր
խոնջացածներն սկսեցին նիրհել գիշերն աշխուժացող
ճպուռների և մարգագետնի այլ բնակիչների զեղզեղող
ու սփոփող անդորր ճռռոցի տակ, — Վլադիմիր Իլյիչը
վեր կացավ և կամացուկ առանձնացավ իր սենյակը:

Յես հրաժեշտ տվի Մարիա Իլյինիչնային: Ներ-
քևում խոսում եյինք կիսաչուկով, ման եյինք գալիս
վոտների ծայրերին, կարծես վախենում եյինք խանդա-
րել հունիսյան հրաչալի յերեկոյի լուսթյունը, վոր պա-
րուրում էր Վլադիմիր Իլյիչի հանգիստը:

Առավոտյան պարզվեց, վոր Վլ. Իլյիչն իրոք այդ
գիշեր ավելի յե քնել, քան վերջին օրերին. իսկ յերբ
խոր քնից կշտացել է, գիշերվա մյուս մասն անց է կաց-
րել կիսարթուն վիճակում՝ առանց գլխացավի: Նա վեր
կացավ առույգ տրամադրությամբ:

— Ի՞նչ լավ ող է, հիանալի՜ր յե,— ասաց առավոտ-
յան, պարտեզ մտնելով:

Դիտեց մեր փողբիկ բանջարանոցն ու խսկույն հար-
ցեր տեղաց.— Ի՞նչպիսի հո՞ղ է, չա՞տ աղբ է հարկա-
վար, ի՞նչ է տալիս բանջարանոցը, բավարարո՞ւմ է մեր
բնտանիքին, ի՞նչքան պետք է ջրե՛լ, չա՞տ ժամանակ է
խլում քաղհանը:

— Ե՛հ, ի՞նչ եմ խոսում ձեզ հետ.— ուրախ ընդ-
հատեց նա ինքն իրեն: Ձեր գործերն, իհարկե, լավ կլի-
նեն. ա՛յ, մենք դայակի հետ կխոսենք,— ու սկսեց
հարցումիորձ անել մեր դայակին, վորը, ինչպես և մենք
լուրրս, իր ազատ ժամերը բանջարանոցին եր նվիրում:

Որեցոր նրա ինքնազգացողությունը լավանում եր ու
քունը կանոնավորվում:

Հաճախ, գլխավորապես Մարիա Իլլինիչնայի հետ,
յերբեմն ել մեր ամբողջ խմբի հետ՝ գնում եր լճափ, ուր
սիրում եր յերկար նստել:

Մի քանի անգամ հետը գնացել եմ լողանալու, և
փորովհետև նա լավ լողորդ եր, յես անհարմար եյի
զգում ինձ՝ նրան դիտելիս. լողում, անցնում եր հեռո՛ւ-
հեռո՛ւ—հսկայական լճի ծոցն ու այնտեղ պառկում, ճոճ
վում ալիքների վրա... Յես գիտեյի և զգուշացնում եյի,
վոր լիճն ունի ցուրտ հոռանքներ, վոր հրաբխային է ու
չատ խոր, վոր կան ջրապտույտներ, անդունդներ, վոր
վերջապես շատերն են խեղդվում, և պետք է զգույշ լինել
ու հեռու չլողալ:

Ո՞ւմ ես ասում...

Ասում ես՝ խեղդվո՞ւմ են,—մեկ-մեկ հարցնում եր
Վլադիմիր Իլլիչը՝ դարսելով հանած զգեստները.

Այո՛, խեղդվում են,—ա՛յ, վաղուց չեր, վոր...

— Վոչի՛նչ, մենք չենք խեղդվի... Ֆուրտ հոսանք-
ները հաճելի չեն... Բայց վոչի՛նչ, արևը կտաքաց-
նի... Ասում եք՝ խո՞ր ե...

— Են ել ի՞նչպես խոր...

— Պետք է փորձել, հասնել հատակին...

Յե՛վ դեռ խոսքը բերանիդ, տեսնում ես նա՞ վազում
լճափի թեք հունով, ապա ցուրում դելֆինի նման, ձեռ-
ներն առաջ տանում, ջուրը գցում իրեն—ու կորավ:

Մեկ ել անսպասելի յերևում է հեռվում, շուտ գալիս
մեջքին, նստում ջրում մինչև մեջքը, ձեռքերով հավա-
քում մազերը, սրբում յերեսը, և՛ կանչում, և՛ գոռում,
և՛ գոհ է, և՛ ուրախ:

— Ի՞նչ յերկար մնացիք այդտեղ,—այստեղ հրա-
չալի յե...

Խաղում է ջրի հետ, չարժվում է, սուզվում, կար-
ծես ամբողջ կյանքը ջրում է անցկացրել: Հանկարծ նո-
րից անհայտացավ: Վերջապես լողում է, հազիվ նշմար-
վում է գլուխը, ահա շուտ յեկավ մեջքին, հանգստա-
նում է, ապա նորից շուտ յեկավ ու ձգեց թևերը, և ի՛նչ-
պես. հսկայական, ուժեղ հարվածներով—թռչում է նա-
վի պես:

Հատակին չհասա, ա՛յ թե խոր է... Հրաչ-չալի
յե, գոչում է ու նորից ծածկվում:

Թվում է, թե վորոշել է ջրից դուրս գալ. արագ
չրջվում է մեջքին և ավելի արագ սուրում. ձեռքերը մեջ-
քի մոտ պտտվում են, ինչպես շոգենավի թիակներ:
Բայց չի ուզում զրկվել այդ բավականություններից—
մեկ ել է սուզվում, գլխոնձի տալիս, դուրս ցատկում...

Յե՞րբ են, մերջապես, ալիքները նրան դուրս բերե-
լու ափ:

Վերջապե՛ս...

Չափազանց գոհ է. գտվում է լիճը. գտվում տարբեր
բարեխառնությունը... Ասում է, թե ինչպես ընկավ
ցրտի մեջ, վորը կարծես կտրում եր, իսկ հետո՝ արևի
տակ: Սուզվել եր շատ խորը. վոչ խոտ, վոչ հատակ, վո-
չինչ չի յերևացել, մութն է ջրի տակ...

Ծաղրում է ջրից վախեցողներին, ասում է, վոր

վաղը նորից ե լողանալու... Տեսնում եմ, վոր գործը լուրջ բնույթ ե ստանում: Կանչել լավ լողորդներին՝ նրա հետ միասին լողալու—չի լինի, կբարկանա, չի գնա լողալու, կգրկվի բավականությունից, իսկ այսպես—ահը բռնում ե ինձ... Ախր լինն իսկապես վտանգավոր ե:

Լճի շուրջն ապրող Փին ձկնորսներն անգամ սիրտ չեն անում ամից հեռու լողալու: Ի՞նչ անել:

Վորոչեցի Վլ. Իլյիչից ծածուկ հարմարեցնել մի մա-կուլյի, վորը յես լավ եմ դեկավարում: Գնում եմ մա-կուլյի վարձելու և տեղափոխելու այնտեղ, ուր մոտ ե լողալու տեղերին:

Ինձ կանգնեցնում են, հարցնում:

— Ո՞վ եր յերեկ ձեզ հետ լողում... Ա՛յ թե լողորդ եր հա՛...

— Բալթիկ ծովի նավաստի յե, իմ ազգականն ե,— ստում եմ յես, առանց քաջվելու, վորպեսզի չմատնեմ Վլ. Իլյիչին:— Տեսավ ջուրը, չհամբերեց, բաղի պես սուզվեց...

— Յերևում ե, վոր նավաստի յե... Այ թե լողում ե, հա՛...

ՎՈՐՍԻ

Այս դեպքը պատահեց դրոշակներով աղվես վորսա-լու ժամանակ: Հետագայում Վլ. Իլյիչը հենց այս վորսի մասին եր գրել իր հոդվածներից մեկում, վոր տպված եր «Պրավդայում» և ուղղված... մենչեիկներին դեմ: Այս վորսով շատ եր տարվում Վլ. Իլյիչը. սրա եյու-թյունը կայանում եր նրանում, վոր «աղվեսին հատկա-պես ողակում են» կարմիր դրոշակներով՝ բավական մեծ տարածության վրա ու թողնում միայն մի յելք, վոր-տեղ կանգնած ե վորսորդը և ուր քշում են աղվեսին ծափ տալով ու աղմուկ բարձրացնելով: Իսկապես կա-րելի յե տարվել այս վորսով, վոր շատ գեղեցիկ ե, սա-կայն դժվար, վորովհետեւ վորսորդից մեծ համբերու-թյուն ե պահանջում, իսկ նրա ոգնականից՝ մեծ հմտու-թյուն:

Այս վորսի ժամանակ մենք յերեքով եյինք—Վլ. Իլյիչը, Իվան Պավլովիչ ժուկովը և յես: Յես մոտ եյի կանգնած Վլ. Իլյիչին և տեսա, թե ինչպես նրա վրա յե գալիս սուր դնչով կասկածամտորեն հոտոտելով՝ բաց դեղին գեղեցիկուհին՝ աղվեսը: Զյունապատ յեղեմինե-րը Վլ. Իլյիչին ծածկում եյին աղվեսի հայացքից: Աղ-վեսն առաջ ե գալիս ուղիղ դեպի Վլ. Իլյիչը, իսկ նա՝ փոխանակ հարմար միջոցն ոգտագործելու և արագ ու չեչտակի հրակելու, սառած կանգնել ու նայում ե՝ ա-ռանց կրակելու: Աղվեսը կանգ առավ, գլուխը դարձ-նելով դեպի նա: Այդ ժամանակ Վլ. Իլյիչն սկսեց հրա-ցանը կամացուկ բարձրացնել, սակայն, իհարկե, այդ-քանն արդեն բավական եր, վոր աղվեսը կայծակի արա-գությամբ շուռ գար, թափահարեր պոչն ու անհայտա-նար:

Իմ հարցին, թե ինչու՞ էեր կրակում, Վլ. Իլյիչն ասաց.

— Նա այնքա՛ն գեղեցիկ էր, այնքա՛ն լավ...

Յեվ իրեն հատուկ բարեսրտությամբ ու մեղմ ժպիտով սկսեց զԺգոհել իրենից, ասելով, վոր ինքը «վոչ թե վորսորդ ե, ալ... փինաչի» և այլն:

Յես հասկացա, վոր նա, իհարկե, դիտմամբ չկրակեց:

Շատերն են նշել Վլ. Իլյիչի բնավորության այս դիժը—վորսորդներին հատուկ սպեցիֆիկ անտարբերության բացակայությունը, յերբ նրանք մոռանում են, վոր իրենց դեմ կենդանի եյակ ե կանգնած... Մեկ անգամ, յերբ նա Յե. Պրեորրաթենսկու հետ փայտամորիկներ էր վորսում, նա ելի չկրակեց և այնքան չափսոսաց, յերբ փայտամորիկն աղմուկով թռավ: Վլ. Իլյիչը բավականացավ միայն նրանով, վոր ինքը լսեց բացվող արշալույսի կիսամութին հին յեղենիների կանաչ ճյուղերի մեջ յերգող թռչնին, տեսավ, դիտեց նրա վեհ գեղեցկությունը...

Շատ են պատմել ու գրել Լենինի արտասովոր պարզ վերաբերմունքի մասին՝ դեպի ուրիշները:

Հիշում եմ, մեկ անգամ փոշոտ ճանապարհով յես ու նա վորսի եյինք գնում գեղջկական սայլի մեջ որորվելով: Քիչ չեք—պիտի 40 կիլոմետր կտրեյինք: Վլ. Իլյիչը,—կապույտ բլուզը հագին, գոտկած, մոխրագույն գզակով,—կորացած, նստել էր սայլապանի կողքին ու գեսից—դենից զրուցում էր նրա հետ՝ պարզ, չհարկադրված: Մյուս սայլով հետևից գնում եյինք յես, նույն Ժուկովը և մի ուրիշ գեղջուկ սայլապան:

— Ո՞վ ե են առջևից գնացողը. խո Լենինը չի՞,— հարցրեց մեր սայլապանը:

— Չե՛, —պատասխանեցի յես.

— Չե՛ չե՛,—ինչ անենք:

Սակայն նրա համոզված պատասխանի տոնից յերեվում եր, վոր նա բոլորովին չհավատաց իմ ասածին:

Իհարկե, չհավատաց, վորովհետեւ այն Ժամանակ աշկարելի յեր չճանաչել Վլ. Իլյիչին, քանի վոր ամեն մի խրճիթում կար նրա նկարը: Հենց այն փաստը, վոր համաշխարհային հեղափոխության առաջնորդն, ինքը Լենինը, Ժողկոմխորհի նախագահը, համաշխարհային բուրժուազիայի սարսափն ու «դիկտատուրան», ինչպես նրան պատկերացնում էր բուրժուական մամուլը,—սայլապանի կողքին որորվում ե հասարակ գեղջկական սայլում, ըստ յերեւոյթին նրա համար բոլորովին ել տարորինակ ու անհասկանալի բան չեք:

Վլադիմիր Իլյիչի պարզ և հասարակ լինելու այս հատկությունը և վերաբերմունքի մեջ արտակարգ կերպով պահանջկոտ լինելը յերևան եյին գալիս միշտ և բոլոր դեպքերում:

Նույն վորսի ընթացքում մենք ստիպված եյինք յերկու որով գիշերել մի խրճիթում, խոտնոցում: Վլ. Իլյիչը յերբեք թույլ չեք տալիս, վոր ուրիշները հողանի իր կարիքները, ամեն ինչ ինքն էր անում, դեմ էր իրեն ուրիշներից տարբերելուն և այլն: Սակայն ինքը չափսոսեց ու չադիր էր ու հողատար դեպի վորսի ընկերները և կարծես թե պարտք էր համարում վորսի պայուսակի մեջ յեղածը նրանց հետ բաժանելու: Իրեն թույլ չեք տալիս գանգատվել հոգնածությունից, թեպետ յերբեմն տուժում էր ու անհանգստանում:

Հիշում եմ, թե ինչպես մեկ անգամ յես պիտի վազ առավոտյան արթնացնեյի նրան, վոր անտառ գնայինք: Վլ. Իլյիչը վեր կացավ, բայց նկատելի յեր, վոր հողանած ե ու բեզարած: Հարցրի՞ ի՞նչ ե պատճառը: Նա գանգատվեց, վոր չի քնել, վոր նրան տանջում ե սարսափելի դիտացավը: Բայց և այնպես, յերբ յես ասացի,

վոր կարելի չե այդքան վաղ չգնալ, նա կտրուկ կերպով բողոքեց, ասելով, վոր չի կարող խոսք լինել չգնալու մասին, վոր չլինի թե իր պատճառով խանգարվի ճահիճ գնալը:

Գեղջուկ տղերանց հետ նա միշտ շուտ եր մտերմանում, և այս դեպքում նրա կատակներն ել վերջ չունեցին:

Արևը մայր մտնելուց հետո, կտցարների վորսին, յես լսեցի մորի հավի ծանոթ ձայնը, բավական մոտ՝ յերկու հարյուր քայլի վրա: Իմ մեջ մի միտք ծագեց, վորի մասին իսկույն հայտնեցի Վլ. Իլյիչին:

— Լավ չի՞ լինիլ, — ասացի յես, — այժմեթ վրաններ սարքենք, վորպեսզի առավոտյան ուղղակի սկսենք մեր վորսը:

Վլ. Իլյիչն անմիջապես համաձայնվեց:

Ճշտությամբ վորոշելով տեղը, վորտեղից մորի հավի ձայներ լսեցինք, մենք յերկուսով տաք-տաք կպանք գործի: Վո՛չ յես, վոչ Վլ. Իլյիչը նույնիսկ մի գրչահատ չունեցինք: Փչերն ու ճյուղերը ձեռքերով եյինք կոտրատում և առանց վորևե գործիքի՝ միացնում: Բայց և այնպես մեկ և կես ժամ չանցած, յերկու վրանն ել պատրաստ եր:

Յես դեռևս այն ժամանակ ապչեցի, յերբ տեսա, թե ի՞նչ հափշտակությամբ ե աշխատում Վլ. Իլյիչը: Վրանը վաղվա վորսի համար լավագույն կերպով հարմարացնելով, նա քարչ եր տալիս ու կտրատում ճյուղերը, ձողերը յեռանդով խփում եր գետնի մեջ՝ վրայից փռելով մանր ճյուղեր:

Մենք գյուղ վերադարձանք հոգնած և իսկույն փովեցինք խոտնոցում: Լուսինը պայծառ լուսավորում եր, հեռվից թռչունների ձայնն եր լսվում:

Դիչերվա ժամը յերեքն եր: Վեր թռչելով, զարթեց-

րի Վլ. Իլյիչին, և մենք յերկուսով վազեցինք դեպի մեր վրանները: Բարեբախտաբար թռչունները դեռ չեյին յեկեչ—ուրեմն չեյինք ուշացել: Մտնելով վրանը, մենք տապ կացանք:

— Յը՛ռռռ, Ֆը՛ռռռ... — շավեց թևերի թափահալու թյուն, և իմ վրանի մոտ իջավ մի թռչուն: Նրա պոչի սպիտակ փետուրները հովհարի նման շարժվում եյին իմ աչքերի առջև: Վրանի փոքրիկ անցքից յերևում եր նա՝ փոված թևերով ու խոնարհած գլխով:

Մի քանի րոպե անց՝ իջավ յերկրորդը: Չայնը շատ մոտ եր: Յես չսպասեցի և նշան բռնելով՝ կրակեցի: Կրակոցից մյուս թռչունը թռավ, — իսկ առաջինը մնաց գետնին փոված:

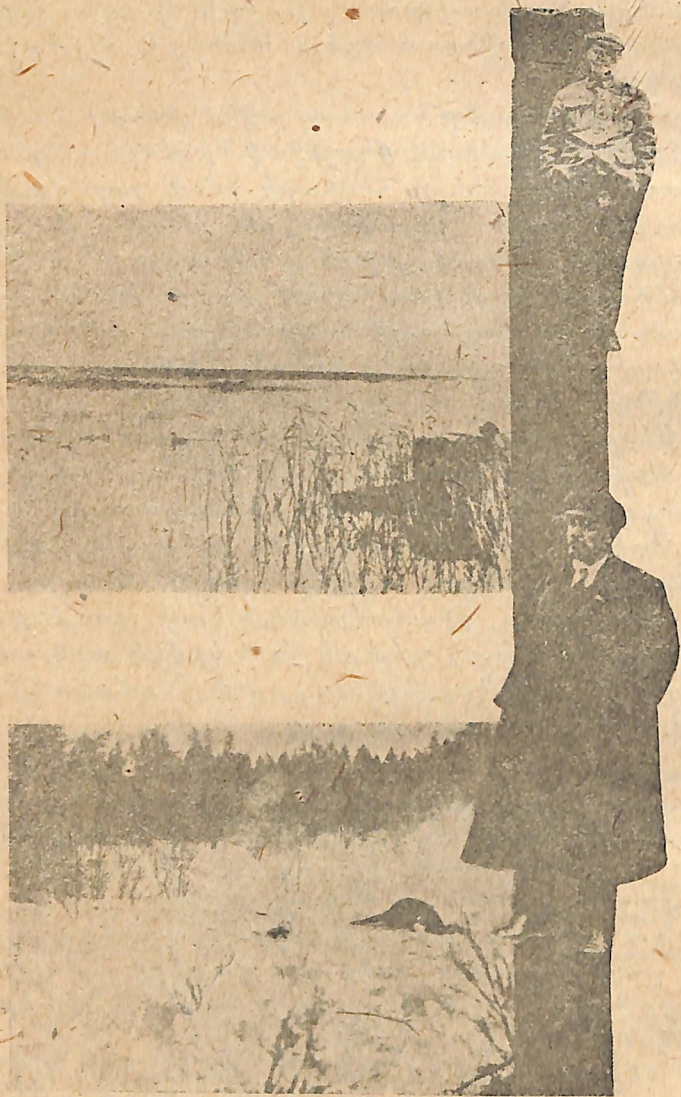
Յերբ յես դուրս յեկա վրանից, շատ ափսոսացի, վոր թռչունները նստեցին իմ, և վոչ Վլ. Իլյիչի վրանի դիմաց: Յերևում եր վոր նա ել եր ափսոսում:

Սակայն այս դեպքում ել նա իր զգացումներն արտահայտեց հումորով ու իրեն հատուկ ծիծաղով, և վոչ դժկամությամբ, միաժամանակ նշելով, վոր ինքն ե մեղավոր, վորովհետև պետք ե ինքն ել մեկ յերկու անգամ կանչեր թռչունների ձայնով, այն ժամանակ նրանք իր վրանի մոտ կնստեցին:

Վլ. Իլյիչի հետ մասնակցել եմ նաև գայլերի վորսին: Դժբախտաբար Վլ. Իլյիչի նվիրական բաղձանքը — գայլ սպանելն — անկատար մնաց:

Նա իրեն բարոյապես պարտավորված եր զգում գոնե մեկ գայլ սպանելու, քանի վոր գայլերի վոչնչացման հարցը չափազանց կարևոր եր, և նույնիսկ քիչ եր մնում ժողկոմխորհին զբաղեցնել:

Վերջին վորսը, վորին յես չեմ մասնակցել, նույնպես անհաջող եր: Վերադարձին ավտոն խրվել եր ձյան մեջ, և Վլ. Իլյիչն ստիպված ե յեղել համարյա ամբողջ

գիշերն անտառում անցկացնել՝ մինչև ավտոն կարգի բերելը:

Ի միջի այլոց, նման ընկերներին անգամ նա յերբեք անհամբերութիւն չեր ցուցաբերում և վոչ ել նույնիսկ դժգոհության նշույլ:

Հիշում եմ, ինչպես մեկ անգամ ուշ գիշերով մեզ վիճակվեց մոտենալ Զարուտայե գյուղին, ուր զնացել յինք՝ բազեր վորսալու: Մեզ մնում էր յերեք կիլոմետր՝ մինչև Զարուտայե: Չորսով եյինք. յես վորոշել էյի մեր խումբն անցկացնել կարճ ճանապարհով, բայց վերջը մոլորվեցինք: Գիշեր Ժամանակ, դաշտում, ցուրտ քամուն, ջրալի կավի մեջ խրվելով, վոր հաստ շերտերով կպչում էր մեր կոշիկներին, մենք համարյա ուժասպառ յեղանք: Ձիերն ուղարկել էյինք առաջ: Բաց դաշտում մեկին հանգիպելու կամ վորևե մեկից ողնութիւն սպասելու հույս չունեյինք:

Վ. Իլյիչն առաջարկեց վերադառնալ առաջին գյուղը: Մենք վերադարձանք: Յես ինձ հանդիմանում էյի, վոր չկարողացա ճշտությամբ վորոշել ճանապարհը, մյուսները զժգոհում էյին, վոր իզուր տեղը մեկուկես կիլոմետր զժվարին ճանապարհ անցանք:

Միայն մեկուկես ժամից հասանք գյուղ: Ամբողջ ժամանակը յես չլսեցի Վ. Իլյիչից վոչ մի զժգոհութիւն, վոչ մի հանդիմանական բառ: Նա տեսավ, վոր յես արի

այն ինչ կարող եյի, և վոր դաշտում, մթության մեջ
ծիշտ ճանապարհ գտնելն իսկապես դժվար եր:

Կարելի չե ուղղակի ասել, վոր Վլադիմիր Իլյիչը
վատ չեր կրակում, թեպետ ինքն իր մասին ասում եր,
վոր վորսորդ չի և կանոնավոր կրակել չգիտի: Նա չատ
եր սիրում հատկապես կտցարներ վորսալ: Այստեղ կսո-
րենք, իհարկե, այն գեղեցիկ պայմաններն են, վո-
րոնց մեջ տեղի յեր ունենում վորսը: Ըստ յերևույթին,
նրան մեծագույն հաճույք եր պատճառում թռչունի թռիչ-
քը դիտելը, և նա միշտ հիացմունքով եր պատմում իր
դիտածը, — ինչպես անցավ թռչունն, ինչպես նազանքով
թեքեց գլուխը և ինչպես իրիկնային մշուշում գծադր-
վում եր նրա յերկար կտուցը:

Միակ բանը, վոր նրան վիշտ եր պատճառում, այդ
այն եր, վոր նա յերբեք չեր կարողանում պարզորոշ
կերպով լսել կտցարների չուն բնորոշող՝ թռչունների
խոռոյը:

Յեվ յերբ նրան ասում եյինք. — Լսո՞ւմ եք, խոռում
ե, թռչում ե... նա միշտ ձգվում եր, ահանջ դնում ու
ապա թափահարում ձեռքը և անկեղծորեն վշտացած
ասում.

— Վո՛չ, չեմ լսում, վոչի՛նչ չեմ լսում:

ԳԻՆԸ՝ 50 ԿՈՊ.

193

11

27863

КАК
ОТДЫХАЛ
Л Е Н И Н

ГИЗ ССР АРМЕНИИ ЭРИВАНЬ